

DISCURSUS

Упорядник Богдан Паска

СУДОВИЙ ПРОЦЕС ВАЛЕНТИНА МОРОЗА

РОЗСЕКРЕЧЕНІ МАТЕРІАЛИ

УГОЛОВНОЕ ДЕЛО № 5

по обвинению Мороз Валентин Яковлевич в том, что он, находясь в плену в период с 1941 по 1945 гг., совершил измену Родине.

На
Сло
Арх. № 37497
Архив
Сдано в архив

Второй день в плену был...
...в плену...
...в плену...
...в плену...

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Івано-Франківська обласна організація
Національної спілки краєзнавців України

**СУДОВИЙ ПРОЦЕС
ВАЛЕНТИНА МОРОЗА:
РОЗСЕКРЕЧЕНІ МАТЕРІАЛИ**

Упорядник
Богдан Паска

Дискурс
Брустури — 2021

Рецензенти:

Ігор Райківський — доктор історичних наук, професор

Валерій Островський — кандидат історичних наук, доцент

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, протокол № 7 від 4 лютого 2021 р.

Судовий процес Валентина Мороза: розсекречені матеріали / Упор. Б. В. Паска. — Брустури : Дискурсус, 2021. — 704 с. : іл.

ISBN 978-617-7411-80-1

У книзі вперше опубліковано раніше засекречені матеріали з колишнього архіву КДБ УРСР, які стосуються кримінальної справи проти Валентина Мороза — одного з лідерів українського дисидентства, яскравого історика й публіциста, справжнього символу національного руху 1970-х років. У центрі уваги видання — судовий процес над В. Морозом 1970 р. у місті Івано-Франківську: подія з історії Прикарпаття радянських часів, яка отримала найбільший міжнародний резонанс. Серед документів — протоколи допитів самого обвинуваченого, його друзів і знайомих, раніше невідомі матеріали дисидентського листування, численні заяви і клопотання на захист В. Мороза. Публікуються також знамениті есе історика, які стали справжнім викликом радянській системі й були одними з найпопулярніших творів українського самвидаву. Вагомим додатком є доповідні записки на адресу керівництва УРСР та СРСР, що засвідчують факт координації розправи над дисидентом із боку партійної верхівки. Видання адресоване широкому колу читачів.

Видання присвячене 30-й річниці Незалежності України, здійснене за сприяння Міністерства культури та інформаційної політики України та Українського інституту книги. Видання призначене для безоплатного розповсюдження.

© Богдан Паска, передмова,
упорядкування, коментарі,
стаття, 2021

© Дискурсус, видання, 2021

ЗМІСТ

Передмова 7

Кримінальна справа № 75 по обвинуваченню
Мороза Валентина Яковича у скоєнні злочинів,
передбачених ст. 62, ч. II КК УРСР

Том 4 14

Том 5 211

Есе Валентина Мороза
«Репортаж із заповідника імені Берія» 336
Есе Валентина Мороза «Хроніка опору» 390
Есе Валентина Мороза «Серед снігів» 413
Есе Валентина Мороза «Мойсей і Датан» 433
Фейлетон Валентина Мороза «Я бачив Магомета» 467

Справа Валентина Мороза
очима радянського керівництва

1. Спеціальне повідомлення КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ
про арешт Валентина Мороза 573
2. Інформаційне повідомлення КДБ при РМ УРСР
до ЦК КПУ про приїзд в Україну танцювально-хорового
ансамблю Товариства об'єднаних українських канадців 574
3. Доповідна записка КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ
про хід слідства в справі Валентина Мороза 576
4. Інформаційне повідомлення КДБ при РМ УРСР
до ЦК КПУ про документ Валентина Мороза
«Замість останнього слова» 577
5. Спеціальне повідомлення КДБ при РМ УРСР
до ЦК КПУ про закінчення слідства
у справі Валентина Мороза 578
6. Повідомлення КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ
про дії однодумців Валентина Мороза напередодні суду 579

7. Повідомлення КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ про підготовку до судового процесу над Валентином Морозом	581
8. Спеціальне повідомлення КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ про перший день судового процесу над Валентином Морозом	583
9. Спеціальне повідомлення КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ про другий день судового процесу над Валентином Морозом	585
10. Спеціальне повідомлення КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ про реакцію громадськості на судовий процес над Валентином Морозом	586
11. Спеціальне повідомлення КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ про спроби однодумців Валентина Мороза добитися перегляду вироку суду	589
12. Спеціальне повідомлення КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ про настрої в середовищі однодумців Валентина Мороза та вбивство Алли Горської	591
13. Доповідна записка КДБ при РМ УРСР до КДБ при РМ СРСР про справу Валентина Мороза	594
14. Спеціальне повідомлення КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ про розгляд касаційної скарги Валентина Мороза	606
15. Доповідна записка КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ про компрометацію свідків у справі Валентина Мороза	607
16. Повідомлення КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ про участь московських адвокатів у судових процесах на території України	609
 <i>Паска Б. Без компромісів:</i>	
Валентин Мороз проти репресивної машини СРСР	611
Фотоматеріали	657
Іменний покажчик	689
Список скорочень	703

ПЕРЕДМОВА

Погожого весняного сонячного дня 20 квітня 2019 року, за день до другого туру чергових президентських виборів, на Личаківському цвинтарі у Львові біля розритої могили стояло близько сотні людей, які зібрались провести в останній шлях непересічну людину. Місце поховання було обрано неподалік могили видатного українського письменника і громадського діяча Івана Франка та студента Адама Коцка, який загинув від рук польських шовіністів далекого 1910 року і став символом українського національно-визвольного руху в Галичині на початку ХХ ст. Відспівування відбулося за участі голови Львівської обласної державної адміністрації Олега Синютки та мера міста Андрія Садового. Пронизливі промови лунали з уст друзів покійного — поета-шістдесятника Ігоря Калинця, сина головнокомандувача Української повстанської армії, політика Юрія Шухевича, викладача-історика Олега Полянського. Син небіжчика зі своєю дружиною приймали слова співчуття від усіх присутніх. Невдовзі могила була всуціль засипана живими квітами. У похороні взяла участь також представниця канадського консульства, українка за національністю, яка під час свого виступу сказала наступне: «Ви, пане Валентине, були для нас в Канаді та діаспорі символом незламного духу українського народу, який протягом віків, а особливо за часів Радянського Союзу, боровся за своє право бути народом. Для багатьох з нас лозунг “Свобода Морозу” став однозначним з лозунгом “Свобода Україні”». Так прощалися з блискучим істориком і публіцистом, довголітнім політв’язнем, одним із найяскравіших представників українського дисидентства, справжнім символом національного руху 1970-х років Валентином Яковичем Морозом, ім’я якого в наступні десятиріччя було несправедливо забуто.

У цій книзі опубліковано розсекречені документи й матеріали з колишніх архівів Комітету державної безпеки (КДБ) УРСР, які стосуються судової розправи радянської системи над Валентином Морозом у 1970 р. в м. Івано-Франківськ. Саме в результаті цієї події дисидент отримав за написання чотирьох есе «драконівський»

вирок у вигляді 9 років позбавлення волі і 5 років заслання. Через значний загальноукраїнський і міжнародний резонанс справи її фігурант, опинившись за ґратами, одночасно став символом усього національного дисидентства та своєрідним «прапором» українського руху на світовій арені. Більшу частину видання становлять два томи «Кримінальної справи № 75 по обвинуваченню Мороза Валентина Яковича в скоєнні злочинів, передбачених статтею 62, частина II КК УРСР», які зараз зберігаються в Галузевому державному архіві Служби безпеки України (ГДА СБУ) в Івано-Франківській області.

Кримінальна справа № 75 була аж третьою за рахунком справою, відкритою проти Валентина Мороза. Уперше він опинився в суді як обвинувачений у вересні 1965 р., під час так званої першої хвилі арештів проти української творчої інтелігенції з покоління шістдесятників. Усього в Україні тоді було піддано репресіям більше двадцяти осіб із числа найбільш активних захисників української національної ідеї й поширювачів нелегальної літератури. Валентину Морозу, який у той час працював викладачем історії Івано-Франківського педінституту, було висунуто обвинувачення у проведенні «антирадянської агітації та пропаганди», а його «товаришем по нещастю» був педагог із Луцького педінституту Дмитро Іващенко. У результаті судового процесу в січні 1966 р. у м. Луцьк В. Мороз за поширення самвидавної літератури й бесіди про необхідність відокремлення України від СРСР отримав 4 роки таборів суворого режиму, а Д. Іващенко — 2 роки. Кримінальна справа № 44 по обвинуваченню В. Мороза та Д. Іващенко, датована 1965–1966 рр., складається з 8 томів і зберігається в ГДА СБУ в м. Києві (ф. 6, спр. 75128-фп).

Наступного разу кримінальну справу проти В. Мороза було порушено в лютому 1968 р., уже під час відбування ним терміну покарання. Підставою для її відкриття було написання істориком у мордовських колоніях яскравого публіцистичного есе «Репортаж із заповідника імені Берія», яке викривало антилюдську суть радянського режиму й було нелегальним шляхом передане до України та за кордон. Слідчі дії у справі тривали більше одного року, проте працівникам КДБ на цей раз не вдалося знайти достатньо доказів і свідків, які б однозначно вказували на те, що автором «Репортажу...» був саме В. Мороз. Зрештою справу проти дисидента було закрито, і він після закінчення терміну першого ув'язнення зміг

безперешкодно повернутися на волю. Кримінальна справа № 14, що велася центральним київським слідчим відділенням КДБ, складається із трьох томів і зберігається в ГДА СБУ в Івано-Франківській області. Свого часу, 29 вересня 1970 р., ці три томи було долучено до матеріалів наступної, третьої кримінальної справи проти В. Мороза. Саме тому опубліковані в цій книзі два томи документації справи № 75 мають порядкові номери «4» і «5».

В оригіналах том 4 складається із 398 аркушів, а том 5 — із 427 аркушів. У 4-му томі зібрано переважно матеріали допитів самого В. Мороза та свідків у його справі, серед яких В'ячеслав Чорновіл, Василь Романюк, Іван Дзюба, Борис Антоненко-Давидович, Алла Горська, Ірина Сеник, Оксана Попович, Оксана Мешко, Євген Сверстюк і багато інших активних учасників українського дисидентства. Досить цінними є матеріали протоколів проведених працівниками КДБ обшуків у справі В. Мороза. Серед матеріалів 5-го тому варто виділити документи криміналістичних експертиз, унікальні матеріали листування історика з іншими дисидентами, оригінали тюремних записок, написаних В. Морозом у камері івано-франківського ізолятора КДБ.

Особливе місце у справі займає документація судового процесу над дисидентом 17–18 листопада 1970 р., а також значна кількість заяв на його захист, написаних представниками української національно свідомої інтелігенції на адресу органів влади. Серед матеріалів 5-го тому справи наявні також твори В. Мороза «Репортаж із заповідника імені Берія», «Мойсей і Датан», «Серед снігів», «Хроніка опору», «Замість останнього слова», за написання яких над дисидентом і було вчинено розправу. Певедінка самого В. Мороза під час слідства і суду була зразком принциповості, незламності й безкомпромісності: він не дав «правильної» відповіді на жодне питання слідчого, не назвав жодного прізвища своїх соратників, не поставив жодного підпису під протоколами допитів.

До видання увійшли не всі матеріали кримінальної справи Валентина Мороза. Залишилась поза межами книги насамперед документація технічного характеру (листи про передачу тих чи інших документів між установами, повістки на судовий процес, частина матеріалів графічних і лексико-граматичних експертиз по справі та ін.). Пропуски тих чи інших документів чи окремих речень відзначені позначкою «[...]». Усі матеріали, виконані в оригіналі російською мовою, за винятком назв періодичних ви-

дань, статей і цитат, перекладені українською. Тексти протоколів допитів обвинуваченого та свідків по справі, за незначними винятками, записані слідчими КДБ. Стилiстику викладу матерiалу збережено. Пiдсторiнковi коментарi належать упоряднику (якщо не зазначено iнакше).

Вагомим доповненням до кримiнальної справи № 75 є матерiали доповiдних записок керiвництва КДБ при РМ УРСР на адресу ЦК КПУ та загальносоюзного КДБ, що стосуються судового процесу над В. Морозом 1970 р. Зараз вони зберiгаються у ф. 16 ГДБ СБУ й дають змогу прослiдувати ставлення вищих чинiв КДБ та партiйного керiвництва УРСР до справи В. Мороза. На основi документiв iз роздiлу «Справа Валентина Мороза очима радянського керiвництва» можна вiдстежити координацiю розправи над iсториком iз боку перших осiб республiки. Зокрема, дуже промовистими є документи про нагородження працiвникiв КДБ, якi були безпосереднiми виконавцями розправи. Доповнить загальну картину iвано-франкiвського судилища стаття упорядника книги, яка базується на значнiй джерельнiй базi та проливає свiтло на дiяльнiсть головного героя книги в руслi українського національного руху наприкинцi 1960-х рокiв i його безкомпромiсне протистояння з КДБ.

Сам фiгурант справи Валентин Якович Мороз свого часу люб'язно надав письмову згоду упоряднику цiєї книги на доступ до матерiалiв своiх кримiнальних справ. У ходi розмов та iнтерв'ю вiн, як фаховий iсторик, неодноразово наголошував на важливостi й цiнностi цих документiв для дослiдження українського національного руху. Справдi, матерiали кримiнальної справи Валентина Мороза дають змогу отримати уявлення про методи, якi використовував радянський режим для розправи над iнакодумцями, особливостi роботи працiвникiв КДБ, поведiнку самого пiдслiдного та свiдкiв у ходi допитiв, перебiг судового процесу. Завдяки матерiалам кримiнальної справи можна довiдатися, якi саме подiї i процеси вiдбувалися в застiнках Iвано-Франкiвського управлiння КДБ в 1970 р., як радянський режим чинив розправу над людьми, яким у тi складнi часи було не байдужим пiдневiльне становище української нацiї, приниження рiдної мови та культурної спадщини.

Розправа над В. Морозом у м. Iвано-Франкiвську була однiєю з найбільш важливих подiй, пов'язаних з українським національним рухом 1950–1980-х рокiв на Прикарпаттi. Вона одержала всеукраїнський i мiжнародний розголос, сприяла приверненню

уваги світової громадськості до проблеми підневільного становища України у складі Радянського Союзу. Результатами процесу були безпрецедентна мобілізація як учасників українського дисидентського руху, так і української діаспори в усіх країнах світу, проведення масштабних кампаній на захист репресованого історика. Публікація матеріалів справи Валентина Мороза, приурочена до 85-ї річниці з дня народження дисидента та 2-ї річниці з дня його смерті, є своєрідним пам'ятником незламному борцю за волю України.

Богдан Паска
кандидат історичних наук

**Кримінальна справа № 75 по обвинуваченню
Мороза Валентина Яковича у скоєнні злочинів,
передбачених статтею 62, частина II КК УРСР**

[зберігається в Галузевому державному архіві Служби безпеки
України в Івано-Франківській області під № 10956 П]

ТОМ 4
(398 аркушів)

Список осіб, притягнутих до відповідальності по цій справі

1. Мороз Валентин Якович, 15 квітня 1936 року народження, арештований 1 червня 1970 року, обвинувачується по статті 62, ч. II КК УРСР¹

Ст. слідчий УКДБ майор П. Баранов

ПОСТАНОВА про порушення кримінальної справи

Місто Івано-Франківськ

29 квітня 1970 р.

Старший слідчий Управління КДБ при РМ УРСР по Івано-Франківській області майор БАРАНОВ, розглянувши матеріали про злочинну діяльність

МОРОЗА Валентина Яковича, 1936 року народження, уродженця села Холонів, Горохівського району, Волинської обл., українця, громадянина СРСР, безпартійного, з вищою освітою, одруженого, раніше судимого на 4 роки позбавлення волі, мешканця міста Івано-Франківська, вулиці Дадугіна², 141, кв. 61, ніде не працюючого, —

ВСТАНОВИВ:

В 1965 році МОРОЗ був засуджений за скоєння особливо небезпечного державного злочину, передбаченого статтею 62, частина I³ Кримінального Кодексу Української РСР. Однак висновків з цього не зробив і продовжує займатись злочинною діяльністю.

¹ «Агітація або пропаганда, проваджена з метою підризу чи ослаблення Радянської влади або вчинення окремих особливо небезпечних державних злочинів, поширювання з тією ж метою наклепницьких вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад, а так само розповсюдження або виготовлення чи зберігання з тією ж метою літератури такого ж змісту...

Ті ж дії, вчинені особою, раніше засудженою за особливо небезпечні державні злочини, а так само вчинені у воєнний час, — караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років і з засланням на строк до п'яти років чи без такого». (Тут і далі прим. упорядника, якщо не зазначено інакше).

² Нині вул. Євгена Коновальця.

³ «Агітація або пропаганда, проваджена з метою підризу чи ослаблення Радянської влади або вчинення окремих особливо небезпечних державних злочинів, поширювання з тією ж метою наклепницьких вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад, а так само розповсюдження або виготовлення чи зберігання з тією ж метою літератури такого ж змісту — карається позбавленням волі на строк від шести місяців до семи років і з засланням на строк до п'яти років чи без такого або засланням на строк від двох до п'яти років».

Із матеріалів, які поступили в Управління КДБ, видно, що МОРОЗ виготовляє в друкованій формі і розповсюджує документи, де містяться завідомо неправдиві вигадки, що порочать радянський державний і суспільний лад.

Приймаючи до уваги, що в діях МОРОЗА є ознаки злочину, передбаченого статтею 187-І⁴ Кримінального Кодексу Української РСР, керуючись статтею 94, пункти 1 і 5, і статтею 113 Кримінально-процесуального Кодексу УРСР, —

ПОСТАНОВИВ:

Порушити відносно МОРОЗА Валентина Яковича кримінальну справу по ознаках статті 187-І Кримінального Кодексу Української РСР.

Справу прийняти до свого проведення і приступити до розслідування.

Копію постанови направити прокуророві.

СТАРШИЙ СЛІДЧИЙ УПРАВЛІННЯ КДБ
ПРИ РМ УРСР ПО ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
МАЙОР (підпис) П. БАРАНОВ

ПОСТАНОВА
про провадження слідства декількома слідчими

Місто Івано-Франківськ

29 квітня 1970 р.

Начальник слідчого відділення Управління КДБ при РМ УРСР по Івано-Франківській області підполковник ДОЛГІХ, розглянувши кримінальну справу, порушену відносно МОРОЗА Валентина Яковича в злочинах, передбачених статтею 187-І Кримінального Кодексу Української РСР, —

ВСТАНОВИВ:

Із матеріалів кримінальної справи видно, що МОРОЗ виготовляє в друкованій формі і розповсюджує документи, де містяться

⁴ «Систематичне поширювання в усній формі завідомо неправдивих вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад, а так само виготовлення або розповсюдження в письмовій, друкованій або іншій формі творів такого ж змісту, — карається позбавленням волі на строк до трьох років або виправними роботами на строк до одного року або штрафом до ста карбованців».

завідомо неправдиві вигадки, що порочать радянський державний і суспільний лад.

Враховуючи складність справи і великий обсяг роботи, керуючись статтею 199 Кримінально-процесуального Кодексу УРСР,

ПОСТАНОВИВ:

Для провадження слідства по кримінальній справі, порушеній відносно МОРОЗА В. Я., призначити двох старших слідчих Управління КДБ майора БАРАНОВА і капітана ПРИГОРНИЦЬКОГО.

Старшим призначити майора БАРАНОВА П. К.

Начальник слідчого відділення УКДБ
підполковник М. Долгіх

Ця постанова мені оголошена 1 червня 1970 року
Підпис підозрюваного: відмовився, мотивів не заявив

ПОСТАНОВА

про обрання підозрюваному в вигляді міри запобіжного заходу
взяття під варту

м. Івано-Франківськ

29 травня 1970 року

Старший слідчий Управління КДБ при РМ УРСР по Івано-Франківській області майор Баранов, розглянувши матеріали кримінальної справи, порушеної відносно —

МОРОЗА Валентина Яковича, 1936 року народження, уродженця села Холонів Горохівського району Волинської області, українця, громадянина СРСР, безпартійного, з вищою освітою, одруженого, мешканця міста Івано-Франківська, вулиці Дадугіна, 141, кв. 61, —

ВСТАНОВИВ:

В січні 1966 року МОРОЗ був засуджений за скоєння особливо небезпечного державного злочину, передбаченого статтею 62, частина I Кримінального Кодексу УРСР. Однак висновків з цього не зробив і продовжує займатись злочинною діяльністю.

Як встановлено, МОРОЗ з метою підризу і ослаблення Радянської влади виготовляє в письмовій і друкованій формі і розповсюджує документи антирадянського змісту.

29 квітня 1970 року під час обшуку в його квартирі були вилучені віддруковані на машинці документи «Серед снігів», «Хроніка опору», «Я бачив Магомета», де містяться наклепницькі вигадки, що порочать радянський державний і суспільний лад. Ці документи МОРОЗ розповсюджував серед свого оточення.

Вбачаючи в цих діях склад злочину, передбачений статтею 62, ч. II Кримінального Кодексу Української РСР, та приймаючи до уваги, що МОРОЗ, перебуваючи на волі, може скритися від слідства, або перешкодити встановленню істини по справі, а також для забезпечення виконання вироку, керуючись статтями 148, 149, 150 і 155 Кримінально-процесуального Кодексу УРСР, —

ПОСТАНОВИВ:

Мірою запобіжного заходу МОРОЗУ Валентину Яковичу обрати взяття під варту і тримати його в тюрмі УВС Івано-Франківського облвиконкому.

Копію постанови направити прокуророві і начальникові тюрми УВС Івано-Франківського облвиконкому.

Старший слідчий управління КДБ Баранов

«Згоден»: Начальник слідчого відділення УКДБ підполковник Долгіх

Постанова мені оголошена 1 червня 1970 року

Підпис: відмовився

У відповідності з вимогами статті 73 Кримінально-процесуального Кодексу УРСР підозрюваному роз'яснено, що він має право давати пояснення, заявляти клопотання, приносити скарги на дії і рішення слідчого і прокурора.

Ці права мені роз'яснені: підозрюваний від підпису відмовився

Старший слідчий управління КДБ майор Баранов

Протокол затримання

Місто Івано-Франківськ

1 червня 1970 р.

Ст. слідчий Управління КДБ Івано-Франківської області майор Баранов в присутності понятих Сиваченка Петра Лук'яновича

(вул. Дзержинського, 59 кв. 21) і Малихіна Володимира Олексійовича (вул. Чекистів, 29 кв. 20) на підставі санкції прокурора області від 29 травня про обрання міри запобіжного заходу — тримання під вартою і статті 106 Кримінально-процесуального Кодексу УРСР затримав в якості підозрюваного Мороза Валентина Яковича 1936 року народження, уродженця села Холонів Горохівського р-ну Волинської області, мешканця міста Івано-Франківськ вул. Набережна⁵, 14 кв. 35, українця, гром. СРСР, б/п, з вищою освітою, ніде не працюючого, одруженого.

Понятим роз'яснено їх право бути присутніми при діях слідчого і робити зауваження, які підлягають занесенню в протокол, а також обов'язок на підставі ст. 127 КПК УРСР завірити факт і наслідок слідчої дії.

Затримання проведено о 10-й годині дня в кабінеті слідчого. При затриманні зроблено особистий обшук, внаслідок якого вилучено: 1) грошей 128 карбованців; 2) лист в конверті від Геника Романа; 3) квиток на проїзд до Києва від 14.V.1970 року; 4) записка на аркуші паперу, текст якої починається і закінчується словами: «Арамян Рафаел редакція тел. 31–20–20». При затриманні Мороз опору не оказував. Зауважень від понятих не поступало.

Підпис затриманого: підписати відмовився.

Поняті: Сиваченко, Малигін

Ст. слідчий УКДБ майор П. Баранов

Анкета заарештованого

Прізвище, ім'я та по батькові	Мороз Валентин Якович
Місце народження	село Холонів Горохівського р-ну Волинської обл.
Постійне місце проживання до арешту	м. Івано-Франківськ, вул. Набережна, буд. 14, кв. 35 ⁶ ; область — Івано-Франківська
Професія і спеціальність	вчитель історії
Останнє місце роботи чи рід занять до арешту	ніде не працював

⁵ Нині вул. Набережна ім. Стефаника.

⁶ У травні 1970 р. сім'я Морозів змінила місце проживання.

Громадянство	СРСР
Партійність	безпартійний
Освіта	Вища. Закінчив Львівський державний університет, історичний факультет
Соціальне і політичне минуле	із селян-середняків
Судимість	20 січня 1966 р. Волинським облсудом по ст. 62 ч. I КК УРСР на 4 роки позбавлення волі, кару відбув і звільнений 1.09.1969 року
Участь у Вітчизняній війні	участі не брав
Чи був на окупованій противником території	від 1941 по 1944 по місцю народження

Склад сім'ї

Ступінь родинних зв'язків	Прізвище, ім'я, по батькові, рік і місце народження	Місце проживання і посада
Батько	Мороз Яків Іванович 1902 року	с. Холонів Волинської обл., пенсіонер
Мати	Мачуха Мороз Євдокія	Там само, колгоспниця
Дружина (чоловік)	Мороз Раїса Василівна	Івано-Франківськ, Набережна, 14, викладач педінституту
Діти	син Валентин 8 років	при матері
Брати, сестри	Чубай Григорій Іванович ⁷ , 1947 року Мороз Віра Яківна, 8 років	Львів, Погулянка, 35 с. Холонів

Коли заарештований: 1 червня 1970 р.

Підстава для арешту: Постанова УКДБ, санкціонована прокурором області

За ким числиться: за Управлінням КДБ

Анкета заповнена: в Управлінні КДБ Івано-Франківської обл.

Місто, село: місто Івано-Франківськ

Ким: ст. слідчий УКДБ майор Баранов

Місце для фотокартки заарештованого

Особистий підпис заарештованого: підписати відмовився

⁷ Очевидна помилка, оскільки поет Григорій Чубай не був родичем Валентина Мороза.

ПОСТАНОВА
про проведення обшуку

м. Івано-Франківськ

29 квітня 1970 р.

Старший слідчий Управління КДБ при РМ УРСР по Івано-Франківській області капітан ПРИГОРНИЦЬКИЙ, розглянувши матеріали, що стосуються

МОРОЗА Валентина Яковича, 1936 року народження, уродженця села Холонів, Горохівського району, Волинської обл., українця, громадянина СРСР, безпартійного, з вищою освітою, одруженого, судимого по ст. 62, ч. 1 КК УРСР, тимчасово ніде не працюючого, проживаючого у м. Івано-Франківську по вулиці Дадугіна, 141, кв. 61, —

ВСТАНОВИВ:

Із матеріалів, що поступили в УКДБ, вбачається, що у квартирі МОРОЗА В. Я. може зберігатися література і рукописні документи антирадянського змісту, які свідчать про здійснювану ним ворожу діяльність.

Керуючись ст. 177 КПК УРСР,

ПОСТАНОВИВ:

У квартирі і надвірних прибудовах МОРОЗА Валентина Яковича, що проживає за адресою: м. Івано-Франківськ, вул. Дадугіна, будинок № 144, кв. 61 здійснити обшук на предмет виявлення і вилучення літератури та рукописних документів антирадянського змісту.

Старший слідчий управління КДБ
капітан М. Пригорницький
«Згоден»: Начальник слідчого відділення УКДБ
підполковник М. Долгіх

Цю постанову мені оголошено 29 квітня 1970 р.
Відмовився від підпису

Протокол обшуку

29 квітня 1970 р.

м. Івано-Франківськ

Старший слідчий Управління КДБ при РМ УРСР по Івано-Франківській області капітан Пригорницький з участю працівників УКДБ майора Баранова, капітана Басистого і старшого лейтенанта Остролуцького, понятих Кушнірук Михайла Васильовича, проживаючого в м. Івано-Франківську по вулиці Дадугіна, 141, кв. 22 і Геніка Михайла Івановича, проживаючого в м. Івано-Франківську по вулиці Дадугіна, 141, кв. 20, з дотриманням вимог ст. ст. 180, 181, 183, 186 і 188 КПК УРСР на основі постанови від 29 квітня 1970 року, санкціонованої прокурором Івано-Франківської області 29 квітня 1970 р., провів обшук в квартирі Мороза Валентина Яковича, який проживає в м. Івано-Франківську по вулиці Дадугіна, 141, кв. 61.

Особам, які приймають участь в обшуку, роз'яснено їх право бути присутніми при всіх діях слідчого, який проводить обшук, і робити заяви по поводу його дій. Понятим, крім того, роз'яснено на основі ст. 127 КПК УРСР їх обов'язок засвідчити факт, зміст і результати обшуку.

Обшук розпочатий о 13 год. 15 хв.

На пропозицію видати літературу і документи антирадянського змісту Мороз В. Я. заявив, що на такі пропозиції ніякої відповіді він давати не буде.

Після цього в квартирі був проведений обшук, під час якого знайдено і вилучено:

1. Листок копіювального паперу стандартного розміру, чорного кольору, з неодноразово відбитими на ньому слідами шрифту друкувальної машинки в різних напрямках. На листку можна прочитати лише другу строчку зверху, де надруковано: «що час визволення настане». В самому низу читається лише останнє слово «рада».

Листок знайдено на шафі серед різних книжок, паперів і учнівських зошитів.

2. Копія друкованого на машинці тексту на 20 листах білого, без ліній, паперу стандартних розмірів, надрукована через копіювальний папір з чорною фарбою, під заголовком «Хроніка опору». Вище заголовка, правіше надруковано «Валентин Мороз». Текст починається словами: «Широке гніздо між горами — Космач» і закінчується словами «...Культуркампф триває. Березень 1970 р.»

3. Стаття під назвою «Є за чим тужити» на трьох аркушах, виконана під копірку на друкарській машинці. Текст починається і закінчується словами: «Є за чим тужити... Масютко 10 грудня 1969 року».

4. Стаття під назвою «Серед снігів», виконана на українській мові на 18 аркушах паперу, на друкарській машинці. Текст починається і закінчується словами «Валентин Мороз. Серед снігів. Березень 1953 року... при сучасній українській замороженості. Івано-Франківськ, лютий 1970 року».

5. Стаття під назвою «Я бачив Магомета» на 2-х аркушах паперу, виконана на друкарській машинці. Текст починається і закінчується словами: «Ювілейні спогади тов. Босого... колективом шахти Пролетарський біс».

Всі 4 зошити знаходилися в журналі без обкладинки, який починається з сторінки третьої і закінчується 30-тою сторінкою, і лежав він серед книжок біля етажерки.

6. Папка «для бумаг», а в ній різні статті, писані від руки і друковані на машинці. З них скорописна стаття на 4-х аркушах, виконана чорнилом червоного кольору на російській мові. Текст починається і закінчується словами: «Работа органов расследования... нашего времени... 27 декабря 1969 года».

б) на 2-х аркушах чорнові записки на українській мові. Текст починається і закінчується словами: «Національність, батьківщина... усе інше активіст».

в) Лист на 1 аркуші, виконаний від руки синім чорнилом, починається і закінчується словами: «Шановні товариші... Київ — 37 Якіра 8/20 Іванченко Р. С.»

г) Чорнові записки на 3-х аркушах паперу, виконані червоним чорнилом. Текст починається і закінчується словами: «Добрий день, Іване!... Зрозумів, що він зробив».

д) Анонімна записка в вигляді скарги Генеральному прокурору. Текст закінчується словами: «так легковажно 1965 р. підпис».

е) Друковані тексти: на 1 аркуші, починаються словами «виступ Віри Вовк», на 2-х аркушах, починається і закінчується словами: «Витяги із статті О. Полторацького “Що таке Остап Вишня”... стор. 305–309»; на 10-ти аркушах, починається і закінчується словами: «Іван Дзюба. Виступ на вечорі... Коли ти виздохнеш».

є) Лист на 1 аркуші, виконаний від руки чорним чорнилом, починається і закінчується словами: «Київ, 27/V... Вітаю тебе Славка. Євген».

ж) Рукопис на 1 аркуші паперу, виконаний синім чорнилом, починається і закінчується словами: «Васілій Любчик... юродивий сину».

з) Чорнові замітки на 6-ти аркушах із блокноту в клітинку. Починаються і закінчуються словами: «Диво. Збережи все... бо структури».

і) Чорнова записка на 1 аркуші паперу із учнівського зошита в клітинку, починається і закінчується словами: « — С. У... нема можливості знищити».

Папка (жовтого кольору) знаходилась серед книжок на столі.

7. Друковані на машинці різні вірші на українській мові на 18 аркушах. Починаються і закінчуються словами: «М. Вінграновському. Прийшли з трави... очі мружить сухе вже».

Вірші знаходились на столі серед книжок.

8. Друкована стаття під заголовком «Кіт Мурко» на 8 аркушах, текст починається і закінчується словами: «У перший же день... скоро початок нового місяця». Знаходилась на столі серед книжок.

9. Рукопис на 2 аркушах в клітинку, на українській мові, починається і закінчується словами: «1) Спомин гуцула села Космач... Космач 14 квітня 1969 В. Бобяк». Знаходився на столі серед книжок.

10. Загальний зошит в клітинку на 96 аркушах, в якому зроблені різні рукописні записи, починаються і закінчуються словами: «Ждать они не могут... Це і є порок». Знаходився на столі серед книжок.

11. Загальний зошит в клітинку з рукописним текстом на перших 4-х аркушах, починається і закінчується словами: «Росія Толстой... не ценит этого». Знаходився на столі серед книжок.

12. Записна книжка в клітинку, з алфавітними вирізами на аркушах, арк. 426–6 з різними рукописними записами, починається і закінчується словами: «Діло № 13... 227 з 16 до 17». Знаходилась в шухляді стола.

13. Збірник журналів «Літопис червоної калини» за 1933 р., видання у Львові, в картонній обкладинці чорного кольору. Знаходився на столі, серед книжок.

14. 17 загальних зошитів з рукописами за 1965–1969 рр., на окремих аркушах є штамп «КНИСС».

15. 6 учнівських зошитів з подібними рукописами.

Загальні і учнівські зошити знаходились на етажерці серед різних книжок.

16. Вірші на українській мові, виконані від руки на 6 аркушах в клітинку, текст яких починається і закінчується словами: «Весна з Полісся... білий в полі шлях». Знаходились серед зошитів на етажерці.

17. Лист в конверті, адресований Морозу В. Я. зі штампом «Львів, 19.3.70 р.», виконаний чорним чорнилом на 2-х аркушах в клітину, починається і закінчується словами: «Добрий день, шановні Валентин Якович... 18.III.70 р. К. Н. Л.».

18. Лист в конверті, адресований Мороз В. Я. із с. Космач-центр Боб'як В. В., виконаний зеленим чорнилом на розгорнутому листі в клітину, починається і закінчується словами: «Космач 21 січня 1970... ваш Василь».

19. Лист в конверті, адресований Мороз В. Я. із Києва на 1 аркуші паперу, починається і закінчується словами: «Київ, 20.XI.1969 р... коли будеш заходь».

Всі три листи адресовані Морозу «до запитання», знаходились на столі, серед книжок.

20. Записна книжка в чорній обложці, в якій на 4-х перших аркушах є чорнові записи, що починаються і закінчуються словами: «П. Табинський... как прибыль».

21. Записна книжка в обложці темно-червоного [кольору] з рукописними текстами на 38 аркушах, які починаються словами: «Після арештів 1938 р.» і закінчується «Самоваленко О. О.»

Записні книжки знаходились в шухляді стола.

22. Вірш на українській мові на 2-х аркушах білого паперу, починається і закінчується словами: «О чим, пишатися мені... що я не знаю». Виконаний від руки синім чорнилом.

23. Вірш В. Симоненко на українській мові, друкований на машинці, на одному нелінованому аркуші, починається і закінчується словами: «Увійшла вайлуватю... землі було».

24. Вірш на 1 аркуші паперу на українській мові, виконаний чорним олівцем, починається і закінчується словами: «Скільки раз тебе питали... проросли у майбуття».

25. Вірш В. Симоненко «Злодій», виконаний на 1 аркуші паперу, чорним олівцем, закінчується словами: «вір і надій».

26. Вірш «Пророк» на 2-х аркушах білого паперу, виконаний синім чорнилом, закінчується словами: «Співатимеш дітям».

27. Вірші Д. Арсенича під заголовками «Кобзареві», «Життя — це написана книга», «Україні», «Неспокій», «Шана за непокірність» виконані олівцем від руки на цигарковому папері.